כל לנטורינהו טפי עדיף. להו מבזיוני (ג) כמה שהוא מוזהר על שמירתן מן העכברים ומן הגנבים טפי עדיף להו מבזיוני: **בכובע.** הוא הכיס שלהם: **למורשא דכובע.** שהתפילין נכרין בבליטתן בקלה הכיס והוא כמורשא: **לייר להו בכילתא.** ציריעה הפרוסה סביבו׳ מטתו קושרן: **ומפיק למורשהון לבר.** בליטת הקשר שהתפילין בולטין מן הציריעה היה הופך לגד החוץ ולא לגד המטה: **אשרשיפא.** ספסל: **יום עכילה הוה.** יום שטבלה אשתו דהוה ליה ליל תשמיש והיינו כשמואל דאמר אפילו אשתו עמו: **ולאגמורן הלכה למעשה.** מה שלוי להביאם לו לא עשה אלא ללמדני הלכה לעשות מעשה כשמואל: **ואפילו אשתו עמו.** (ד) שיחזיר פניו דכל זמן שהן פונים פניה כנגד פניו פשיטא ליה דאסור דאיכא הרהור נגיעת ערוה על ידי אבני תשמיש: **אשתו לגופו.** ורגיל בה וליכא הרהור כולי האי: **בשלמא לרב יוסף.** דאמר אשתו היא דשריא אבל אחר לא מתרץ להו למתניתא הא באשתו הא באחר והא דקתני בני ביתו אינו אינו אשתו: **היה ישן במטה ובני ביתו.** ואשתו בכלל ביתו: **לדידי נמי.** בין אשתו בין אחר פלוגתא דהני תנאי היא: **הא איכא עגבות.** דנגעי אהדדי: **וקולא הלכה ערומה.** ואף על פי שערוה אסור לבדך אשה יושבת מותרת שבשיבתה פניה שלמטה מכוסים בקרקע: **אבל לא האיש.** מפני שהציליס והגיד בולטין ורואין ואף על פי שמגולות עגבותיה והיינו סייעתא: **לגון שהיו פניה טוחות.** דבוקות ומכוסות בקרקע טוחות משמע לשון שעיעות טיח חלק שאינה בולטת אפלטיירש"א בלע"ז: **בא שלש ובן תשע.** שהוא זמן שהן באין לכלל ביאה: **בא י"א ובן י"ב.** זמן שהן באות לכלל שערות ושליהן נכויים משמש ואילך באות לכלל [ביאה] שאדם מתאוה להן: **הכא אמר רבא.** גבי תפילין תחת מראשותיו דקאמר שמואל אפי׳ אשתו עמו הלכה כשמואל: **הכא.** גבי שנים שהם ישנים דקא שרי שמואל באשתו עמו מאי: **מחתא מחתיהו.** בארגיגא אחת: **ילא שערו בנגדו.** שנקב בגדו כנגד זקן התחתון ויצא מן השער בנקב מהו מי הוי ערוה לקרות ק"ש כנגדו או לא: **שער שער.** כלומר מה בכך: **לאסתכולי בה.** אם אשת איש היא: **הכשיטין שבפנים.** כומז דפוס של בית הרחס שהיו עושין לבנותיהן ונוקבין כתלי בית הרחס כדרך שנוקבין את האצעים ותוחבין אותו כדי שלא יזדקקו להן זכריס: **עם הכשיטין שבחוץ.** אצעדה וצמיד הן הביאו אותן על כפרת הרהור עבירה שנתבטלו בבנות מדין: **לאשתו ולק"ש.** אם טפח מגולה בה לא יקרא ק"ש כנגדה: **שוק.** (ה) באשת איש: **ערוה.** להסתכל וכן באשתו

והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו. ואם תאמר אימא בכובע שלא כנגד ראשו שהרי בברייתא דלעיל נמי תני תחת מראשותיו ולא פריך מייה משום דמציון לפרושי שלא כנגד ראשו ואומר (ו) הרב דא"כ מאי איריא בכובע אפילו שלא בכובע נמי אלא ש"מ דמיירי אפילו כנגד ראשו ומ"מ קשיא לישני דמיירי באשתו עמו דבעיא כלי בתוך כלי וצ"ע: **שנים** שהיו ישנים במטה. וא"ת והלא רואה ערות עצמו וי"ל שיוצא ראשו לאחוץ ואי"ת והרי לבו רואה את הערוה וי"ל דקסבר לבו רואה את הערוה מותר אי נמי חוצץ בנגדו כנגד לבו:

והתניא היה ישן במטה ובני ביתו וכו׳. פי׳ רש"י אשתו בכלל ביתו ולא נהירא אדא דלא אשכחן אשתו (ז) דמקרא בני ביתו ועוד לפירושו הול"ל והא קתני כאן כיון דאברייתא דלעיל קאי אבל מדקאמר והתניא משמע דברייתא אחרת היא ואומר ה"ר יוסף דגרסינן היה ישן במטה ואשתו ישנה בגדו לא יחזיר פניו ויקרא אא"כ היתה טלית מפסקת ביניו לביניה: וממשמש

כל לנטורינהו טפי עדיף (ו) והיכא מנח להו אמר ר׳ ירמיה [א]בין כר לכסת שלא כנגד ראשו והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו דמפיק ליה למורשא דכובע לבר [ב]בר קפרא צייר להו בכילתא ומפיק למורשהון לבר רב שישא בריה דרב אידי [ג]מנח להו אשרשיפא ופרים סודרא עלוייהו אמר רב המנונא בריה דרב יוסף זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דרבא ואמר לי זיל אייתי לי תפילין ואשכחתינהו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו והוה ידענא דיום טבילה הוה ולאגמורן [ד]הלכה למעשה הוא דעבד בעי מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה שנים שישנים במטה אחת מהו שזה יחזיר פניו ויקרא ק"ש וזה יחזיר פניו ויקרא ק"ש א"ל הכי אמר שמואל ואפילו אשתו עמו מתקיף לה רב יוסף אשתו ולא מיבעיא אחר [ה]אדרבה [ו]אשתו כגופו [ז]אחר לאו כגופו מיתיבי שנים שישנים במטה אחת זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא ותניא אחריתי הישן במטה ובניו ובני ביתו בצדו הרי זה לא יקרא ק"ש אא"כ היתה טלית מפסקת ביניהן ואם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר בשלמא לרב יוסף לא קשיא הא באשתו הא באחר אלא לשמואל קשיא אמר לך שמואל לרב יוסף מי ניחא והתניא היה ישן במטה [ח] ובניו ובני ביתו במטה לא יקרא ק"ש אא"כ היתה טליתו מפסקת ביניהן אלא מאי אית לך למימר אשתו לרב יוסף מי ניחא דלדידי נמי תנאי היא: אמר מר זה מחזיר פניו וקורא ק"ש והא איכא עגבות מסייע ליה לרב הונא דא"ר הונא עגבות אין בהם משום ערוה לימא מסייע ליה לרב הונא [ט]האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע אבל לא האיש תרגמה רב נחמן בר יצחק [י]כגון שהיו פניה טוחות בקרקע: אמר מר [יא]אם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר ועד כמה אמר רב חסדא תינוקת בת שלש שנים ויום אחד ותינוק בן ט׳ שנים ויום אחד איכא דאמרי [יב]תינוקת בת י"א שנה ויום אחד ותינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד [יג]אידי ואידי עד כדי [1]שדים נכונו ושערך צמח א"ל רב כהנא לרב אשי התם אמר רבא אע"ג דתיובתא דשמואל הלכתא כוותיה דשמואל הכא מאי אמר ליה [יד]אטו כולהו בחדא מחתא מחתינהו אלא היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר א"ל רב מרי לרב פפא שער יוצא בבגדו מהו קרא עליה שער שער: א"ר יצחק טפח באשה ערוה למאי אילימא לאסתכולי בה והא [טו]א"ר ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך [טז]כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף [יז]אלא באשתו ולק"ש אמר רב חסדא שוק באשה ערוה שנאמר [2]גלי שוק עברי נהרות וכתיב [3]תגל ערותך וגם תראה חרפתך [יח]אמר שמואל [כ]קול באשה ערוה שנא׳ [4]כי קולך ערב ומראך נאוה אמר רב ששת [ל]שער באשה ערוה שנא׳ [5]שערך כעדר העזים: אמר ר׳ חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו מיתיבי [כא]התולה תפיליו יתלו לו חייו [כב]דורשי חמורות אמרו [6]והיו חייך תלואים לך מנגד זה התולה תפיליו לא קשיא הא ברצועה הא בקציצה [כג]ואיבעית אימא לא שנא רצועה ולא שנא קציצה אסור וכי תלה רבי בכיסתא תלה אי הכי מאי למימרא מהו דתימא תיבעי הנחה כספר תורה קמ"ל: ואמר ר׳ חנינא אני ראיתי את רבי [כד]שגיהק ופיהק ונתעטש ורק וממשמש

התם אמר רבא אע"ג דתניא תיובתא דשמואל הלכתא כוותיה הכא מאי, וא"ל היכא דאתמר הלכה כשמואל הלכתא כוותיה, הכא לא אתמר הלכתא כוותיה. אבל באשתו דתרוויהו שרי אע"ג דאיכא תנא דפליג, הא איכא תנא אחרינא דקאי כוותייהו, דתניא שנים שהיו ישנים במטה אחת זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא, ולית לן לאוקמה אלא באשתו. אפילו אחר עמו אם הטלית מפסקת ביניהם לכולי עלמא שרי. **אמר מר זה מחזיר פניו וקורא ק"ש והא איכא עגבותיהם דנגעי אהדדי.** ואסיקנא דעגבות וכיוצא בהן שהן נוגעות באחוריהן והן באבריהן [נ"א: באברים] שאין איש רואה אותן בעת קריאתו אין בהם משום ערוה. אבל רואה אותן אפי׳ באשתו ערוה היא, ולא שרינן ליה למקרי ק"ש. והא דמסייע מינה **האשה יושבת וקוצה חלתה ומברכת** ולא חיישינן משום ערוה, אוקימנא דוקא יושבת כדי שיהיו פניה שלמטה כבושות בקרקע וערותה מתכסה ואינה נראה, הכי הוא דשרי, ואי ליתא הכי אסור. **שער יוצא לה בבגדהמהו** קרא עליה שער שער. פי׳, היה שער יוצא מתוך בגדה ובשרה מכוסה אין בו משום ערוה, כי שער הוא ולא בשר. וזה שקרא רב כהנא על רב מרי שער שער, כלומר השער שער הוא ולא בשר, כיוצא בו קרינן עליה גוי גוי. **למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים.** פי׳, תכשיטין שבחוץ הן טבעת עגיל וצמיד שהן תכשיטי ידים, תכשיטין שבפנים אצעדה וכומז. אצעדה ברגלים והכומז במקום התורף שהוא מקום זמה, הלכך טפח מבשר אשתו שמגולה במקום שרגיל להיות מכוסה אסור לקרות ק"ש עד שתכסה. ובאשה אחרת אפי׳ בפחות מטפח שנתגלה מבשרה במקום הראוי להיות מכוסה, אסור לקרות ק"ש עד שתכסה. **הא דאמרינן** שוק באשה ערוה וכן שער באשה ערוה וכן קול באשה ערוה, כל הני אסור לקרות ק"ש כנגדם.

והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו. ואם תאמר אימא בכובע שלא כנגד ראשו שהרי בברייתא דלעיל נמי תני תחת מראשותיו ולא פריך מייה משום דמציון לפרושי שלא כנגד ראשו ואומר (ו) הרב דא"כ מאי איריא בכובע אפילו שלא בכובע נמי אלא ש"מ דמיירי אפילו כנגד ראשו ומ"מ קשיא לישני דמיירי באשתו עמו דבעיא כלי בתוך כלי וצ"ע: **שנים** שהיו ישנים במטה. וא"ת והלא רואה ערות עצמו וי"ל שיוצא ראשו לאחוץ ואי"ת והרי לבו רואה את הערוה וי"ל דקסבר לבו רואה את הערוה מותר אי נמי חוצץ בנגדו כנגד לבו:

והתניא היה ישן במטה ובני ביתו וכו׳. פי׳ רש"י אשתו בכלל ביתו ולא נהירא אדא דלא אשכחן אשתו דמקרא בני ביתו ועוד לפירושו הול"ל והא קתני כאן כיון דאברייתא דלעיל קאי אבל מדקאמר והתניא משמע דברייתא אחרת היא ואומר ה"ר יוסף דגרסינן היה ישן במטה ואשתו ישנה בגדו לא יחזיר פניו ויקרא אא"כ היתה טלית מפסקת ביניו לביניה: וממשמש

עד א מיי׳ פ"ד מהל׳ תפילין הל׳ כד סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי׳ מ סעיף ג:

עה ב טוש"ע או"ח סימן רמ סעיף ו:

עו ג מיי׳ פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יח סמג עשין יח טוש"ע או"ח סימן עג סעיף כ:

עז ד מיי׳ שם טוש"ע שם סעיף ח:

עח ה ו מיי׳ פ"ג מהל׳ בכורות הלכה ט [וס"פ מהל׳ בכורים הל׳ יא] סמג עשין מז טוש"ע יו"ד סי׳ עד סעיף ד [בהגה] וסי׳ רו סעיף ג׳ [ויו"ד סי׳ שכח סעיף ח]:

עט ז מיי׳ פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יח סמג עשין יח טור שו"ע או"ח סימן עג סעיף ג:

פ ח מיי׳ שם הל׳ יט טוש"ע שם סעיף ד:

פא ט מיי׳ פכ"ל מהל׳ איסו"ב הל׳ כ סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי׳ כא סעיף ח:

פב י מיי׳ פ"ג מהל׳ ק"ש הל׳ טז סמג עשין יח טוש"ע או"ח סי׳ עה סעיף ח:

פג כ [מיי׳ פכ"ל מהל׳ איסו"ב הלכה ב שו"ע] שם סעי׳ ג וטוש"ע אה"ע סי׳ כא סעי׳ ח:

פד ל [מיי׳ שם] טוש"ע או"ח סי׳ עה סעיף ב וטוש"ע אה"ע שם:

פה מ נ מיי׳ פ"ד מהל׳ תפילין הל׳ ט סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי׳ מ סעיף ח:

פו ס מיי׳ פ"ד מהלכות תפלה הל׳ יא סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי׳ ס סעיף ז [נ]:

תורה אור השלם

1. רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחָה וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה: יחזקאל טז ז
2. קְחִי רַחַיִם וְטַחֲנִי קָמַח גַּלִּי צַמָּתֵךְ חֶשְׂפִּי שֹׁבֶל גַּלִּי שוֹק עִבְרִי נְהָרוֹת:
ישעיהו מז ב
3. תִּגַּל עֶרְוָתֵךְ גַּם תֵּרָאֶה חֶרְפָּתֵךְ נָקָם אֶקָּח וְלֹא אְפַגַּע אָדָם: ישעיהו מז ג
4. יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעִינִי אֶת קוֹלֵךְ כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאֵיךְ נָאוָה: שיר השירים ב יד
5. הִנֵּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנֵּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד: שיר השירים ד א
6. וְהָיוּ חַיֶּיךָ תְּלֻאִים לְךָ מִנֶּגֶד וּפָחַדְתָּ לַיְלָה וְיוֹמָם וְלֹא תַאֲמִין בְּחַיֶּיךָ: דברים כח סו

רבינו חננאל

א"ר ירמיה בין כר לכסת שלא כנגד ראשו. ואסיקנא מניחן במראשותיו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו, ואעפ"י שמשמש מיטתו שפיר דמי. **[אמר לך שמואל ולרב יוסף מי ניחא] והתניא היה ישן במטה ואשתו ישנה בצדו** [ולא יחזיר פניו ו] יקרא ק"ש אלא א"כ היתה טליתו מפסקת בינו לבינה, אלא מאי אית לך למימר אשתו לרב יוסף תנאי היא, לדידי אחר נמי תנאי היא. והלכה כר׳ יוסף דהא איכא תנאי דקאי כוותיה באחר. ועוד א"ל רב כהנא לרב פפא

מסורת הש"ס

ה) בשלמות פ׳ בא מיתא כב פפא, ג) [שבת נד. ביצה כט: כ"ב קל: ע"ג עד. סנהדרין יא.], ג) [כתובות סו. מנחות לג. בכורות לה:], ד) תלה פ"ב מ"ג, ה) [קדושין פא.], ו) [שבת קמח. פסחים מב. חולין נח:], ז) שבת סד:, ח) [קדושין ע.], ט) [פסחים נד. חולין קלד:], י) [חולין נח: פירש"י ביאור ע"ש], כ) [ע׳ ב"ח בא"ח סי׳ ע"ה פי׳ על דברי רש"י הללו],

הגהות הב"ח

(א) **גמרא** טפי עדיף מבזיוני והיכא: (ב) **שם** היה ישן במטה ובני ביתו כלי"ל ותיבת ובניו נמחק: (ג) רש"י ד"ה כל לנטורינהו וכו׳ מבזיוני ביון שהוא: (ד) ד"ה ואפילו אשתו עמו והוא שיחזיר: (ה) ד"ה זה המולה תפילין שהתפילין חיים של אדם. נ"ב בפרק המכלת דף מ"ד ואמר ריש לקיש כל המניח תפילין מאריך ימים שנאמר אדני עליהם יחיו: (ו) **תוס׳** ד"ה והא תני וכו׳ ואומר הרב רבינו יוסף דא"כ:

גליון הש"ם

תוס׳ ד"ה והתניא כו׳ דלא אשכחן אשתו דמקרא בני ביתו. עי׳ פסחים דף נט ע"ב תוס׳ ד"ה ולא יפתחו. ועי׳ פרי"מ או"ח בלקוטיו (סימן רל"ח):

לעזי רש"י

אפלטיירש"א [אפלשטיריד"ש]. מכוסות טיח. רוטי"ר. לגהק. באליי"ר [בדיליי"ר]. לפהק. שטרנוד"ר [אישטירנודי"ר]. עיטוש. שטריליי"ר [אישטינדיילי"ר]. להתמתח.

מוסף רש"י

בחדא מחתא מחתיהנו. וכי באריגה אחת אריגתם לכולם, לשון עובד מחי (שמות לט כב: מעשה אורג) דמיקון דבר קרו לו אינשי אריגה, שמקדל את דבריו (חולין נח: וכעי"ז פסחים מב.). **תכשיטים שבחוץ.** טבעת (שבת סד:). **כל המסתכל באצבע.** שהוא מקום טבעת, כמסתכל במקום כומז, שהלי כפרה זו על שנסתכלו בה (שם). **דורשי חמורות.** מקלקלות סתומים (פסחים נד. חולין קלד:). **בקציצה.** הוא הדפוס של עור שמתוך לד׳ בתים כמין בית יד של עור והאיגרות בתוכן (שבת עט:) דפוסי תפילין מוך מן הרלועה קרוי קציצה, כדאמרינן במסכת סוכה (כו:) אומז בלעוה ואינו אומז בקציצה (גיטין נח.).

רב ניסים גאון

מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא עגבות אין בהן משום ערוה. הא מילתא מיפרשא בפ׳ ב׳ דמס׳ חלה בגמ׳ דבני מערבא (הלכה א׳) הדא אמרה עגבות אין בהם משום ערוה הדא דאיתמר לברכה אבל להביט אפי׳ כל שהוא אסור להביט כהדה דתני המסתכל בעקיבה של אשה כמסתכל בבית הרחם המסתכל בבית הרחם כאילו בא עליה: **והאמר** רב ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים. מפרשי׳ לה במס׳ שבת בפ׳ במה אשה (ד׳ סד) ונקרב את קרבן ה׳ אמר ר׳ אלעזר עגיל זה דפוס של דדין כומז זה דפוס של בית הרחם אמר ליה רבא אמו מקרא לא שמעת מיניה כומז כאן מקום זמה והנה כבר

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ"ד מהל׳ תפילין הל׳ כד סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי׳ מ סעיף ג:

ב טוש"ע או"ח סימן רמ סעיף ו:

ג מיי׳ פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יח סמג עשין יח טוש"ע או"ח סימן עג סעיף כ:

ד מיי׳ שם טוש"ע שם סעיף ח:

ה ו מיי׳ פ"ג מהל׳ בכורות הלכה ט [וס"פ מהל׳ בכורים הל׳ יא] סמג עשין מז טוש"ע יו"ד סי׳ עד סעיף ד [בהגה] וסי׳ רו סעיף ג׳ [ויו"ד סי׳ שכח סעיף ח]:

ז מיי׳ פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יח סמג עשין יח טוש"ע או"ח סימן עג סעיף ג:

ח מיי׳ שם הל׳ יט טוש"ע שם סעיף ד:

ט מיי׳ פכ"ל מהל׳ איסו"ב הל׳ כ סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי׳ כא סעיף ח:

י מיי׳ פ"ג מהל׳ ק"ש הל׳ טז סמג עשין יח טוש"ע או"ח סי׳ עה סעיף ח:

כ [מיי׳ פכ"ל מהל׳ איסו"ב הלכה ב שו"ע] שם סעי׳ ג וטוש"ע אה"ע סי׳ כא סעי׳ ח:

ל [מיי׳ שם] טוש"ע או"ח סי׳ עה סעיף ב וטוש"ע אה"ע שם:

מ נ מיי׳ פ"ד מהל׳ תפילין הל׳ ט סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי׳ מ סעיף ח:

ס מיי׳ פ"ד מהלכות תפלה הל׳ יא סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי׳ ס סעיף ז [נ]: